

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюшкіна Л.М. Соціальний педагог школи: теорія і практика роботи: навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Соціальна педагогіка» / Л.М. Артюшкіна– Суми: Сум. ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2004. – 124 с.
2. Мануйлов Ю.С. Средовой подход в воспитании / Ю.С.Мануйлов // Педагогика. –2000. – №7. – С. 36-41.
3. Мудрик А.В. Социализация человека: учеб. пособие для студ. ВУЗов / А.В.Мудрик. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Изд. центр «Академия», 2006. – 304 с.
4. Никитина Л.Е. Социальный педагог в школе / Л.Е. Никитина. – М.: Академ. проект, 2003. – 112 с
5. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка : навч. посібник / С.С.Пальчевський. – К.: Кондор, 2005. – 560 с.
6. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. проф. А.И.Капської. – К.: Центр навчальної літ-ри, 2006. – 468 с.
7. Шульга В.В. Соціальний педагог у загальноосвітньому навчальному закладі / В.В.Шульга. – К.: Ніка-Центр, 2004. –124 с.
8. Шакурова М.В. Социальное воспитание в школе: учеб. пособ. для студ. ВУЗов / М.В. Шакурова; под ред. А.В. Мудрика. – М.: Академия, 2004. – 272 с.

Л.И. НЕЧИПОРУК, Л.П. ПЕТРУК. ШКОЛА КАК СОЦИОКУЛЬТУРНОЕ ПРОСТРАНСТВО СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

Резюме. В статье рассмотрены особенности влияния социокультурного пространства школы на процесс социализации личности.

Ключевые слова: школа, социокультурное пространство, социализация.

L.I. NECHIPORYUK, L.P. PETRUK. SCHOOL AS A CULTURAL SPACE OF SOCIALIZATION OF PERSONALITY

The summary. The article discusses features of influence of sociocultural space school in the process of socialization of personality.

Key words: school, social and cultural space, socialization.

Одержано редакцією 04.09.2014 р.

УДК: 37. 015 (477)

Ю.С. ЧОПИК

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК НАПРЯМ ОСВІТНЬО-РЕФОРМАТОРСЬКОГО РУХУ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ УЧЕНИХ

Резюме. У статті здійснено критично-конструктивний аналіз наукових праць вітчизняних радянських та сучасних дослідників експериментальної педагогіки як одного з напрямів світового реформаторського руху кінця XIX – першої третини XX ст. На основі систематизації та комплексного вивчення різновидових праць робіт з порівняльної педагогіки, педагогічної персоналістики показано досягнення, вузькі місця та перспективи подальшого вивчення проблеми.

Ключові слова: українська педагогічна наука, порівняльна педагогіка, реформаторська педагогіка, експериментальна педагогіка, Е. Мейман, В. Лай.

Постановка проблеми. Дослідження в галузі порівняльної педагогіки становлять один з пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної педагогічної науки. За останні десятиріччя нагромадився значний масив наукової літератури про розвиток зарубіжної реформаторської педагогіки наприкінці XIX – у першій третині XX ст. – складного, багатогранного, суперечливого явища, одним з важливих напрямів якого виступила експериментальна педагогіка, що започаткувала багатоаспектне вивчення дитини. Широковідомими стали авторські концепції чільних представників цієї галузі педагогіки – Е. Меймана, В. Лая (Німеччина), Е. Торндай, С.Холла (США) та ін.

Осмилення їхньої творчої спадщини у вітчизняній історико-педагогічній науці носить поступальний характер та водночас супроводжується складними, суперечливими тенденціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Експериментальна педагогіка одержала фрагментарне відображення у різновидових публікаціях Л. Веремюк, Н. Дічек, Л. Лисенко, О. Перетятка, А. Степаненко, О. Сухомлинської, інших науковців, але ще не була предметом спеціального комплексного осмилення.

Постановка завдання. Мета статті полягає у здійсненні критично-конструктивного аналізу напрацювань вітчизняних радянських та сучасних дослідників експериментальної педагогіки як складника зарубіжного реформаторського руху кінця XIX – першої третини XX ст. задля визначення здобутків, прогалин та перспектив вивчення порушеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Повоєнну радянську літературу з проблем реформаторської педагогіки не варто розглядати як наскрізь “догматичне”, “заполітизоване” явище, адже вона еволюціонувала під впливом науково-теоретичних та передусім суспільно-політичних чинників. Її представники були ознайомлені з доробком зарубіжних педагогів, який трактували в руслі ідеологічних гасел на догоду партійній номенклатурі.

За радянської доби з’явилося лише кілька україномовних праць з історії педагогіки. Одна з перших належить М. Даденкові, який з 1944 р. очолював відділ історії педагогіки в Науково-дослідному інституті

педагогіки УРСР. Розкриваючи у своїй “Історії педагогіки” (1947 р.) зміст різних течій зарубіжної педагогіки, він пішов шляхом розлогого цитування праць їхніх теоретиків, що супроводжувалися авторськими коментарями [3]. Таким чином читач міг самостійно формувати думку про сутність цих феноменів.

Такої свободи вибору вже не давав посібник з “Історії педагогіки” 1971 р., де розділ “Школа і педагогіка в період імперіалізму” підготував М. Григор’єв [5, 98-118]. Його зміст перегукується і відображає положення видань московських учених, які приділили чималу увагу теорії і практиці експериментальної педагогіки. Ідеться про праці З. Малькової і Б. Вульфсона “Сучасна школа та педагогіка в капіталістичних країнах” (1975 р.) [9]; О. Піскунова “Проблеми трудового навчання та виховання в німецькій педагогіці XVIII – початку XX ст.” (1976 р.) [12], Т. Яркіної “Критичний аналіз становища і тенденцій розвитку буржуазної педагогіки у ФРН” (1979 р.) [15] та ін.

Експериментальна педагогіка в них розглядалася із соціально-класових позицій, хоча, слід визнати, що за умов абстрагування від упереджених оцінок розширене констатувально-описове подання основних положень давало можливість зрозуміти їхню сутність. Це стосується показу схеми концепції В. Лая, яка “біологізувала педагогіку”, зводила навчання і виховання лише до вироблення у дітей психофізичних реакцій, тож нехтувала освітою і унеможлиблювала їхній усебічний розвиток. При цьому були докладно реконструйовані теорія ілюстративної дії В. Лая та складений на її основі органічний навчальний план [12; 15].

Формування наріжних засад експериментальної педагогіки радянські вчені пов’язували з іменем Е. Меймана, який протиставляв старій абстрактній нормативній педагогіці експериментально обґрунтований процес навчання і виховання. Його теорію трактували як “біологізаторську”, бо вона ґрунтувалася на анатомії, фізіології, психопатології, а також “буржуазній” етиці, естетиці, релігії. Визнавалися й окремі позитивні ідеї щодо створення експериментальної дидактики, значення розумового виховання, шкільної гігієни тощо. Експериментальну педагогіку також критикували за ідеалізм і емпіризм, за відрив від соціальної практики й заперечення принципу класовості [15].

Важко говорити про “вагомий вплив” чи “прямий зв’язок” між радянською післявоєнною та сучасною українською педагогічною думкою у вивченні проблем зарубіжного реформаторського руху. Причини цього полягають не стільки у зміні ідейних і наукових парадигм, скільки у відсутності наукової тягlosti, спадковості, адже цю проблематику досліджували головно радянські російські вчені, а українські наукові школи з порівняльної педагогіки лише починають формуватися.

Утім, виявлено опосередкований, але доволі значний вплив радянської російської історіографії на розвиток української порівняльної педагогіки. Він простежується через здобутки старшої, сформованої за радянської доби, та молодшої генерації російських учених, які, продовжуючи традиції московських і ленінградських наукових шкіл 1950-1980-х рр., дещо випереджають українських науковців у вивченні освітніх систем закордоння. Ідеться передусім про метрів російської педагогіки Б. Вульфсона і Б. Бім-Бада, які донедавна були “відправними” і найцитованішими при вивченні українськими науковцями різних течій і напрямів зарубіжного реформаторського руху.

Відображення проблем експериментальної педагогіки в сучасній науково-педагогічній літературі має свої особливості, пов’язані з її змістовими характеристиками. По-перше, вона розглядається на “мегарівні” як одна з галузей педагогіки, що спирається на психологічну науку та обґрунтовує свої положення на основі емпіричних спостережень та експерименту [14]. Отож її не можна розглядати лише як течію зарубіжної реформаторської педагогіки кінця XIX – першої третини XX ст., хоча саме тоді сформувалися теоретико-методологічні основи цього феномену. По-друге, вітчизняні науковці зосередилися на вивченні його розвитку в Україні, що накладає свій відбиток на осмислення цієї течії як складника зарубіжної педагогіки.

Зважаючи на архітектоніку і тематично-змістову спрямованість студій про експериментальну педагогіку, вважаємо за доцільне аналізувати їх від узагальнюючих і до праць, присвячених конкретно-педагогічним проблемам. Автори досліджень з історії зарубіжної освіти (І. Зайченко, М. Левківський, Д. Скільський та ін.) зіштовхуються з труднощами щодо персоналізації експериментальної педагогіки як течії реформаторського руху, тож до неї (як і в спеціальних дослідженнях) зараховують представників його різних напрямів. Така ситуація частково виправдана, зважаючи на характер діяльності М. Монтессорі, О. Декролі, А. Фер’єра, ін. У “класичному” варіанті експериментальна педагогіка персоніфікується передусім з В. Вундом, Е. Мейманом, А. Біне, Е. Торндайком, С. Холлом, Е. Клапаредом. Зосереджуючись на розкритті їх теоретичних концепцій, науковці також однобічно висвітлюють її інституційний компонент, зокрема попри характеристики діяльності спеціалізованих лабораторій, видань, товариств часто оминають увагою навчально-виховні заклади, що апробували інновації експерименталістів.

Розгорнуту характеристику експериментальної педагогіки як складника реформаторського руху дає дисертаційна робота Л. Лисенко (2008 р.) про її становлення і розвиток у країнах Західної Європи та США наприкінці XIX – на початку XX ст. Зважаючи на широку постановку проблеми, відзначимо найбільш значущі здобутки автора. По-перше, з’ясовано специфічні обставини її зародження, що полягають у суперечностях між суспільними запитами та освітньою пропозицією. Розроблена автором модель показує впливи природознавства, анатомії, психофізики, психології на творчі пошукування експерименталістів. По-друге, реконструйовано періодизацію цього процесу, що враховує його “зародження”, “бурхливий розвиток”, “еволюцію” на рівнях інтернаціональної та національної педагогік. По-третє, шляхом порівняльного аналізу з’ясовано спільне та

особливе у поглядах їх чільних діячів – Е. Меймана, В. Лая, А. Біне, С. Холла, Е. Торндайка, а також М. Монтезорі, котра характеризується як лікар-експерименталіст, розробник методики сенсорного виховання дітей [8]. У цьому випадку акценти також зміщені на розкриття авторських концептів представників експериментальної педагогіки, тоді як її інституційний складник висвітлено фрагментарно.

Більшість студій з експериментальної педагогіки як течії реформаторського руху носять вузький тематичний характер, тож вони глибше розкривають його окремі компоненти. При цьому діяльність експерименталістів осмислюється на рівнях педагогічної персоналістики та порівняльної педагогіки.

Заслугує на відзначення робота О. Перетятко (2001 р.), який, вивчаючи розвиток шкільних закладів Харківщини у контексті реформаторської педагогіки кінця XIX – початку XX ст., здійснив типологію навчально-виховних закладів експерименталістів за моно- та поліконцептуальними критеріями та розробив їхню класифікацію за ознаками інноваційності [10]. Такий синтезовано-порівняльний підхід виводить розуміння цієї проблеми на новий рівень аналітики: наближає до розуміння багатогранності цього феномену, увиразнює притаманні йому загальні та особливі риси.

Позитивної оцінки заслуговує робота А. Степаненко присвячена науковій діяльності та поглядам Е. Меймана (2008 р.). Періодизацію їх розвитку автор узгодила із загальним поступом експериментальної педагогіки. Це створює зручне підґрунтя для системного аналізу його науково-педагогічної спадщини. Порівняно з більшістю досліджень про педагогів-реформаторів, реферована робота має більшу біографічну спрямованість, що знаходить прояв у реконструкції хронології життя Е. Меймана, відтворенні основних етапів його наукової та професійно-педагогічної праці, показі маловідомі епізодів становлення експериментальної педагогіки. Дослідниця розкрила роль Е. Меймана у зміцненні статусу педагогіки; визначила наріжні положення його теорії (виховання має ґрунтуватися на емпіричних спостереженнях, бути індивідуально-зорієнтованим і природовідповідним); з'ясувала його внесок у розробку концепції експериментальної педагогіки (визначення її цілей, принципів, методології); проаналізувала зміст емпіричних досліджень Е. Мейманом естетичного виховання та вплив його ідей на розвиток європейської педагогічної думки [13]. Усе це дозволяє говорити про доволі цілісну реконструкцію однієї з головних авторських концепцій експериментальної педагогіки.

Доволі контрверсійно в історико-педагогічній науці представлена ще одна пов'язана з експериментальною педагогікою концептуальна модель, відома під назвою “школа/педагогіка дій В. Лая”. Порізнному визначають її роль і місце в реформаторській педагогіці. Ще в 1920-х рр. склався підхід, згідно з яким вона розглядалася як складник експериментальної педагогіки. Його обстоюють і деякі сучасні науковці (Д. Скільський та ін.). Утім, переважає її рефлексія як окремого напрямку “педагогіки реформ” (Н. Дічек, І. Зайченко, В. Кравець, Т. Петрова, ін.), яка й відображає розмаїття поглядів на цей теоретичний конструкт. Існує і, так би мовити, “проміжна” позиція, що поєднує два зазначених варіанти (Л. Лисенко, М. Левківський).

“Школа дій” В. Лая активно вивчається у ракурсі інших течій і напрямів реформаторської педагогіки. Частина науковців (за традицію) розглядає її через призму протиставлення “традиціоналістам”, стверджуючи, що В. Лай “біологізував педагогіку”, обмеживши її предмет “біологією дитини”, та при цьому дослідив закономірності виховання, пов'язані із соціальним середовищем, яке розглядав педоцентрично [7, 46-50]. У такому ж руслі розкриваються педоцентричні ідеї В. Лая, який пропагував побудову навчального процесу на основі дії, реакції, творчої діяльності учнів та їхньої поведінки [4].

У контексті вивчення проблеми гуманізації навчально-виховного процесу в реформаторській педагогіці Т. Петрова трактує теорію В. Лая як “натуральну педагогіку” та як “соціальну педагогіку”, позаяк її фундатор поєднував впливи природного і соціально-людського середовищ. Цікавою і новаторською виглядає розроблена дослідницею на основі аналізу здобутків педагогів-реформаторів модель “логіки ефективної гри”, що включає мету, дію (безпосередньо гру) та її психолого-педагогічні засади (інстинкт, емоційність, змагальність тощо) і результат (розвиток творчості, любов до праці, ін.) [11].

Дещо відмінними від попередніх є підходи і теоретичні висновки Л. Лисенко. Вона трактує А. Лая як “теоретика експериментальної педагогіки” та через порівняння з поглядами Е. Меймана доводить, що ідеї вченого далеко виходять за її межі. Підкреслюється, що В. Лай не піддавав класичну педагогіку жорсткій критиці як інші експериментатори, не протиставляв її “новій педагогіці”, а активно користувався усім педагогічним досвідом минулого. Актуалізуючи педагогічну систему В. Лая, дослідниця визнає недосконалість її “біологічної основи”, однак абсорбований у ній експериментальний досвід робить її цінним надбанням світової педагогіки [8, 113-143]. У такому ракурсі цікавою для порівняння є візія А. Степаненко, яка з'ясує погляди В. Лая через призму зіставлення із теорією Е. Меймана. Це дозволило розставити дещо інші акценти при визначенні спільного та особливого в теоретичних концептах цих педагогів-експерименталістів [13].

Активізувалося вивчення “школи дії” В. Лая на метанауковому рівні — на перетині педагогіки, психології, філософії. У такому ключі відзначимо пошукування Л. Веремюк, яка, виходячи з аналізу понятійного апарату сучасної педагогіки, трактує її як “навчально-виховний заклад”, що будується на спільних засадах і традиціях та забезпечує процес навчання і виховання через дію – від сприйняття, через “розумову переробку”, до вираження різними засобами. Такий механізм розкривається через аналіз психолого-педагогічних основ “школи дії”, що передбачає вивчення природи особистості дитини [2]. Продуктивними виглядають і проведені дослідницею порівняльно-педагогічні паралелі діяльних моделей організації навчання,

які відображені в теоретичних концептах В. Лая, Д. Колба, сучасної ученої О. Пометун, що також актуалізує використання апробованих ідей і засад “школи дії” в освітньому просторі України [1, 118-119; 2]. Важливим складником досліджень про розвиток експериментальної педагогіки та інших напрямів реформаторського руху є праці про проектні технології в зарубіжній педагогіці. Вони різнопланові в тематичному відношенні, зокрема стосуються їхнього застосування при вивченні окремих дисциплін, формуванні пізнавальних можливостей учнів тощо. Становлять інтерес студії, що розкривають генезу та тенденції розвитку методу проектів у зарубіжній педагогіці в ретроспективі освітніх трансформацій XIX-XX ст. (Т. Довбенко, О. Зосименко, Н. Кадоб'янська, О. Огієнко, С. Ящук та ін.). З'ясувавши його генезу, що виводиться з кінця XVI ст., науковці акцентують на вдосконаленні та особливостях використання проектів плеядою відомих педагогів Німеччини, США, Франції, зокрема чільними представниками експериментальної педагогіки прагматизму, починаючи від С. Редді, М. Вудвода, І. Пірса, У. Джемса, Дж. Дьюї, В. Кіппатрика, Е. Коллінгса й завершуючи Г. Кершенштейнером, О. Декролі, С. Френе тощо.

Такі напрацювання відображають складну еволюцію проектної технології від розуміння її універсальності в першій третині XX ст. до усвідомлення її комплексності у 1960-1980-х рр., коли вона стала передбачати використання сукупності різних проблемних методів навчання. Існує необхідність проведення комплексних студій із цієї проблеми. Їх актуалізує і зміна сучасних пріоритетів від парадигми викладання до парадигми учіння, спрямованої на активізацію пізнавальної діяльності молоді.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, відійшовши від упередженого трактування експериментальної педагогіки радянською наукою, сучасні вчені здійснили помітний поступ у її осмисленні, хоча важко долаються окремі стереотипні підходи і трактування. Науковці закономірно зосередили зусилля на розкритті теоретичних концепцій Е. Меймана, В. Лая, однак доволі фрагментарно досліджено теоретичні погляди інших представників експериментальної педагогіки, в чому і вбачаємо перспективи подальших наукових досліджень. Залишається актуальним також і перевидання їхніх праць, позаяк українські автори в переважній більшості спирають на російськомовні переклади 1920-х рр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веремюк Л.Л. Історіографічна основа “школи дії” В.А. Лая / Л.Л. Веремюк // Педагогічний дискурс: зб. наук. праць; гол. ред. І.М. Шоробура. – Хмельницький: ХГПА, 2013. – Вип. 15. – С. 116-120.
2. Веремюк Л. Психолого-педагогічні основи “школи дії” В.А. Лая / Л.Л. Веремюк // Порівняльно-педагогічні студії. – 2011. – № 1. – С. 27-31.
3. Даденков М.Ф. Історія педагогіки / М.Ф. Даденков. – К., 1947. – 190 с.
4. Дічек Н.П. Лай Вільгельм-Август / Н.П. Дічек // Енциклопедія освіти Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 444.
5. Історія педагогіки. – К.: Вища школа. – 1973. – 447 с.
6. Історія педагогіки: курс лекцій: навч. посіб. – К., 2004. – 171 с.
7. Кравець В.П. Зарубіжна школа і педагогіка XX століття / В.П. Кравець. – Тернопіль, 1996. – 287 с.
8. Лисенко Л.О. Становлення та розвиток експериментальної педагогіки в розвинутих країнах Заходу (кінець XIX – початок XX ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Л.О. Лисенко – Кіровоград, 2008. – 248 с.
9. Малькова З.А. Современная школа и педагогика в капиталистических странах / З.А. Малькова, Б.Л. Вульфсон. – М., 1975. – 263 с.
10. Перетятюк О.В. Ідеї реформаторської педагогіки в діяльності приватних початкових та середніх шкіл Харківської губернії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О.В. Перетятюк – Харків, 2001. – 232 с.
11. Петрова Т.М. Гуманістичні засади визначення змісту навчально-виховного процесу у “реформаторській” педагогіці кінця XIX – початку XX століття / Т. М. Петрова // Теоретичні питання освіти та виховання: зб. наук. пр. – К.: КДЛУ, 2000. – Вип. 9. – С. 127-131.
12. Пискунов А.И. Проблемы трудового обучения и воспитания в немецкой педагогике XVIII – начала XX ст. / А.И. Пискунов. – М.: Педагогика, 1976. – 290 с.
13. Степаненко А.В. Педагогічна діяльність і погляди Ернста Меймана: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / А.В. Степаненко. – К., 2008. – 220 с.
14. Сухомлинська О.В. Експериментальна педагогіка / О. В. Сухомлинська // Енциклопедія освіти; Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 256.
15. Яркіна Т.Ф. Критический анализ состояния и тенденций развития буржуазной педагогики в ФРГ / Т.Ф. Яркіна. – М.: Педагогика, 1979. – 232 с.

Ю.С. ЧОПИК. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА КАК НАПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-РЕФОРМАТОРСКОГО ДВИЖЕНИЯ В ИССЛЕДОВАНИЯХ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ УЧЕНЫХ

Резюме. В статье проведен критическо-конструктивный анализ научных работ отечественных советских и современных исследователей экспериментальной педагогики как одного из направлений мирового реформаторского движения конца XIX – первой трети XX вв. На основе систематизации и комплексного изучения общих работ по сравнительной педагогике, педагогической персоналистике показаны достижения, узкие места и перспективы дальнейшего изучения данной проблемы.

Ключевые слова: украинская педагогическая наука, сравнительная педагогика, реформаторская педагогика, экспериментальная педагогика, Е. Мейман, В. Лай.

Yu.S. CHOPYK. EXPERIMENTAL PEDAGOGY AS DIRECTION OF EDUCATIONAL AND REFORM MOVEMENT IN STUDIENS OF DOMESTIC SCIENTISTS

The summary. The author analysis in critically-constructive way scientific works of Soviet domestic and modern scholars experimental pedagogy as one of the areas of global reformative movement of the late XIX – the first third of the twentieth century. There is shown achievements. Bottlenecks and prospects for further study of the problem based on systematization and comprehensive study of different works from comparative pedagogy and pedagogical identity.

Key words: Ukrainian pedagogical science, comparative education, Reformative pedagogy, experimental pedagogy, A. Maiman, V. Lai.

Одержано редакцією 09.07.2014 р.

УДК: 37. 014. (477) “19”

І.Ю. ЛЕБІДЬ

**ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКОЛОЮ І ПЕДАГОГІКОЮ
В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ**

Резюме. Питанням, розглянутим у даній статті є актуальність управління національною школою і педагогікою в Українській Народній Республіці.

Ключові слова: освітні системи, управління освітою, зміст освіти, принципи освітньої роботи, національна школа.

Постановка проблеми. Усвідомлення особливостей управління початковою освітою в минулому, неупереджений аналіз причин зміни пріоритетів управління, виявлення тенденцій його розвитку є не тільки важливим, але й необхідним для вирішення сьогоденних завдань удосконалення управління початковою освітою, забезпечення її якості в системі неперервної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень. Вагоме місце в нашому дослідженні посіли наукові праці відомих українських учених з історії педагогіки та управління освітою у ХХ столітті – О. Адаменко, Л. Березівської, А. Бондар, Я. Бурлаки, М. Грищенко, Н. Гупана, Н. Дічек, О. Завальнюка, В. Кравця, Т. Куліша, В. Курила, Н. Островерхової, С. Сірополка, Б. Ступарика, Є. Хрикова, О. Сухомлинської, Т. Філімонової, М. Ярмаченка та ін., які ввійшли до освітньо-національної скарбниці наукових досягнень. Однак, питання про особливості управління національною школою і педагогікою в Українській Народній Республіці залишається недостатньо висвітленим.

Формулювання цілей статті. У статті говоримо про здобуття Україною національної незалежності після лютого 1917 р., що спричинило значне піднесення демократичної педагогічної думки. В Українській Народній Республіці сформувалась плеяда видатних педагогів свого часу (С. Русова, О. Дорошевич, М. Дем'яновський, І. Огієнко, П. Холодний, О. Музиченко, С. Пастернак, та інші), які досить успішно розробляли проблеми національної освіти, школи і виховання; рідної мови навчання. Належним чином розроблено ними систему шкільної освіти, концепцію і принципи її побудови. Перш за все, вони захищали принцип єдиної школи, її органічний зв'язок з життям. Помітним був їх доробок в розвитку ідеї народності освіти, в з'ясуванні принципів, мети, змісту і методів навчання та виховання.

Виклад основного матеріалу. Період Української Народної Республіки (УНР) ознаменувався значним піднесенням прогресивної вітчизняної педагогічної думки. В УНР сформувалась плеяда видатних педагогів свого часу (С. Русова, О. Дорошкевич, М. Дем'яновський, В. Островський, І. Огієнко, Я. Чепіга, П. Холодний, О. Музиченко, І. Невеселий, І. Кішковський та ін.), які досить успішно розробляли різні педагогічні проблеми, особливо національної освіти та виховання. Цим самим вони не тільки зробили великий внесок у дальший розвиток прогресивної вітчизняної, в тому числі і світової педагогіки, але й створили надійну теоретичну базу для будівництва нової школи. Українські педагоги – демократи виступали за національну школу з материнською мовою навчання, захищали принцип Єдиної школи, її органічний зв'язок з життям. Національна школа, за їх твердженням, – це головна кузня національної самосвідомості. Вартими уваги є їхні міркування про сутність педагогіки як науки яка, стверджували вони, теж має національний характер і повинна спиратися на національний світогляд, національну філософію і народну педагогіку. Характерними особливостями прогресивної української педагогіки 1917-1920 рр. були демократизм і гуманістична спрямованість [1].

Великий внесок у розвиток теорії і практики національного виховання і навчання зробила С. Русова, яка в ті часи обіймала різні посади: була членом Центральної Ради, очолювала в МНО департамент дошкільної і позашкільної освіти, була одним із членів керівництва Всеукраїнської учительської спілки (ВУС) [2]. У вересні 1917 р. вона опублікувала статтю «Націоналізація школи», у якій наголосила: «На нас, українських педагогах, лежить невідкладний обов'язок допомагати ... нашому народові, дати змогу йому утворити тепер, негайно свою власну, не чужу, а рідну школу, де б діти почували себе так добре, як дома, де б учитель жив у товариській згоді з учнями, і куди батьки могли б вільно приходити придивлятися до цілком рідного їм освітнього кутка» [3, 3]. У праці «Нова школа» (1917р.) С. Русова окреслила питання, на якому ґрунті слід засновувати українську школу та відобразила основну ідею: рідна школа – це найкращий скарб кожного народу, це ключ золотий, що розмикає пута несвідомості, це шлях до волі, до науки, добробуту. «Підвалинами націоналізації школи, – стверджувала